

LUND UNIVERSITY

Straffsystemets janusansikte

Rättvisa i #metoo-relaterade domar om våldtäkt och förtal

Andersson, Ulrika; Wegerstad, Linnea

Published in:

Maktordningar och motstånd

2022

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Andersson, U., & Wegerstad, L. (2022). Straffsystemets janusansikte: Rättvisa i #metoo-relaterade domar om våldtäkt och förtal. I H. Ganetz, K. Hansson, & M. Sveningsson (Red.), *Maktordningar och motstånd: Forskarperspektiv på #metoo i Sverige* (s. 93-123). Nordic Academic Press.

Total number of authors:

2

Creative Commons License:

Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Straffsystemets janusansikte

Rättvisa i #metoo-relaterade domar om våldtäkt och förtal

Ulrika Andersson & Linnea Wegerstad

Är det alltid viktigt för ett brottsoffer att anmäla en våldtäkt? Eller att förövaren sätts i fängelse? Kan polisens bemötande under en utredning som till slut läggs ner kompensera för åklagarens beslut att inte väcka åtal? Vilken betydelse har stöd från andra i samma situation eller från andra medmänniskor? Hur olika vägar till rättvisa möts i de rättsprocesser som blev konsekvensen av den svenska #metoo-rörelsen är föremålet för detta kapitel. Straffsystemet är till stor del binärt och uppbyggt runt dikotomier: skyldig eller inte skyldig, målsägande eller tilltalad, brottslig eller inte brottslig. I detta kapitel visar vi hur det svenska straffsystemet hanterade #metoo-relaterade rättsfall om sexuellt våld, hur rättsprocesserna interagerade med mer informella sätt att få rättvisa samt hur hanteringen framträder i diskursiv belysning.¹

Syftet med kapitlet är att synliggöra den komplexitet som präglar relationen mellan å ena sidan rätten och å andra sidan #metoo som en social rättviserörelse. Rättens relation till #metoo kan förstås på flera sätt. För det första kom effekterna av #metoo att utspela sig inom rättsväsendets väggar. Vissa av vittnesmålen som spreds under hashtaggen #metoo har fått rättsliga konsekvenser på ett konkret plan i form av polisanmälningar om sexuellt våld, förundersökningar, domstolsförhandlingar och domar. Det har inte bara varit fråga om anmälningar av sexuellt våld till rättsväsendet, utan i kölvattnet av #metoo har också utpekade personer gjort polisanmälningar om förtal som har lett till åtal.

Ett annat sätt att förstå rättens relation till #metoo är att rättsliga referenser – eller *law talk* – figurerar i konversationer om #metoo även utanför rättsväsendet (Wexler 2019). I en analys av medierapporteringen om tre kända män som pekats ut som förövare i samband med #metoo visar Lindqvist och Ganetz i kapitel 2 närvaron av en hegemonisk rättslig diskurs, det vill säga att det används ett rättsligt språk, som begränsar möjligheten att förstå erfarenheter av sexuellt våld som just övergrepp. Detta förrättsligande av problemet med sexuellt våld innebär att fokus riktas mot individuella lösningar, vilket utgör ett hinder för försöken att beskriva sexuellt våld som ett strukturellt problem och åstadkomma social förändring bortom friande eller fällande domar (Wexler 2019; Lindqvist och Ganetz kapitel 2). Dock hade frågan om sexuellt våld även före #metoo ofta begripliggjorts i termer av brott och kriminalitet (Boyle 2019, s. 59).

För det tredje kan #metoo-rörelsen i sig förstås som ett synliggörande av rättens oförmåga att skapa rättvisa. Diskrimineringslagstiftning och straffrättsliga regler som kriminaliserar integritetskränkningar finns sedan lång tid tillbaka. Men vittnesmål från #metoo-upproppen signalerar tydligt att sexuellt våld är ett pågående problem som lagstiftningen inte har rätt på (Engdahl m.fl. 2021). Detta kan kopplas till att det finns ett *justice gap* som innebär att endast en bråkdel av det sexualiserade våldet beivras av rättsväsendet (Brå 2019:5; Brå 2019:9; Brå 2020:6). Samtidigt, som MacKinnon påpekar – om lagstiftning som förbjuder sexuella trakasserier inte hade varit på plats hade #metoo kanske inte fått de konsekvenser som det har fått: att män har förlorat sina arbeten, sina politiska positioner och sitt goda rykte (2021, s. 43).

De här olika förståelserna av rättens relation till #metoo sätter fingret på en större fråga, nämligen vilken roll som kriminalisering bör ha i feministiska rörelsers strävan efter att synliggöra och bekämpa sexuellt våld (Skilbrei 2020; MacKinnon 2021; Davis 2021). Å ena sidan kan det argumenteras för att rättsväsendets hantering av sexuellt våld måste förbättras för att uppfylla löftet om rättvisa för utsatta. I straffrätts-systemet åtalas den tilltalade för ett brott i en rättegång och om åtalet kan bevisas bortom rimligt tvivel döms personen till ett straff. Denna straffrättsliga hantering av sexuellt våld har uppmärksammats och kritiserats i Sverige, Norden och internationellt sedan 1970-talet (Boëthius

1976; Brownmiller 1976; Alcoff 2018; Stang Dahl 1994; Lacey 1998; Sutorius och Kaldal 2003; Andersson 2004). Kritiken har rört hur våldtäkt och andra brott ska definieras, vilka krav som ska ställas på bevisningen för fällande dom, hur bevisningen ska prövas och värderas, inklusive trovärdighetsbedömning av målsägandens berättelse, samt hur brotts-offret ska behandlas under rättegången. Lite tillspetsat handlar denna kritik i grunden om en och samma fråga, nämligen att inte tillräckligt många fall av sexuellt våld når rättslig prövning, med möjlighet till fällande dom. I Sverige och Norden har frågan främst diskuterats med utgångspunkt i en tanke om hur straffsystemets hantering av dessa brott kan förbättras. Ett exempel på en sådan förändring är samtyckesreformen av våldtäktslagstiftningen som infördes 2018 (Prop. 2017/18:177).

Å andra sidan kan det också påstås att ett ensidigt fokus på straffrättsliga åtgärder skymmer andra aspekter av rättvisa. I den anglo-amerikanska kontexten har frågan under det senaste decenniet även diskuterats utifrån vad som kan liknas vid en abolitionistisk hållning till straffsystemet, alltså utifrån tanken att det bör avskaffas och undvikas, för att det i grunden är diskriminerande, rasifierande och reproducerar socioekonomisk ojämlikhet (Davis 2021). Författare som varit mer intresserade av hur straffsystemet kan förbättras och förändras har beskrivits företräda "carceral feminism" eller "dominance feminism" (Bernstein 2012; Halley 2016, s. 235 samt s. 260). Även i Sverige har frågan väckts om huruvida den feministiska rörelsen fokuserat för mycket på lagreformer på sexualbrottens område (Katzin 2018). De nu beskrivna angreppssätten har ofta satts i motsatsställning till varandra. Gotell hävdar dock, med utgångspunkt i en analys av reformer av den kanadensiska sexualbrottslagstiftningen, att vi inte bör ha en instrumentell syn på feministiska rörelers inverkan på straffsystemet (2015). Reformerna sker i ett sammanhang av olika (motstridiga) intressen, och förändringar i lagstiftningen kan få andra konsekvenser än de avsedda genom efterföljande tillämpning och tolkning i domstolar. Kort sagt, varken lagen eller sociala rättviserörelser agerar i ett vakuum (jfr Terwiel 2020). Vår övertygelse är att det är både möjligt och önskvärt att undersöka och granska straffsystemet i syfte att söka förbättra det och samtidigt inta en kritisk hållning på en mer övergripande nivå, för att ifrågasätta om det kan åstadkomma och bidra till rättvisa (Wegerstad 2021). Straffsystemet

framträder här med ett janusansikte: det kan både ge upprättelse och skipa rättvisa och reproducera social ojämlikhet.

I detta kapitel ska vi analysera två sammanhang där straffsystemet aktualiserades i samband med #metoo. Det första är två polisanmälningar om våldtäkt med efterföljande rättegångar och domar som direkt kan relateras till #metoo, i bemärkelsen att händelserna anmäldes i anslutning till #metoo-uppropen. Det andra sammanhanget är de åtal och fällande domar för förtal som var en konsekvens av att kvinnor i samband med #metoo namngav påstådda förövare i sociala medier. Genom att analysera dessa konkreta rättsliga konsekvenser av #metoo synliggör vi hur olika förståelser av rättvisa kommer till uttryck i rätten. Detta är ett sätt att förstå straffsystemets janusansikte mer specifikt – det har en potential att ställa förövare till svars för sexuellt våld samtidigt som det kan användas för att bestraffa den som pekar ut en person som förövare av just sexuellt våld.

Kalejdoskopisk rättvisa

Kapitlet bygger på resultatet från två studier: den första om våldtäktsdomar och den andra om förtalsdomar.² En gemensam faktor för båda studierna är att materialet utgörs av domar som har analyserats rättsligt och diskursivt. I en dom återger domstolen parternas berättelser, värderar dem och övrig bevisning samt redogör för rättsläget och för rättsliga resonemang. Domar kan förstås som uttryck för vad domstolen har kommit fram till i det enskilda fallet och hur domstolens bedömning förhåller sig till gällande rätt. Här kan det till exempel handla om hur domstolen har värderat bevisningen, huruvida den tilltalade är skyldig eller inte och hur den tilltalades gärningar klassificeras rättsligt. Utgångspunkten i detta perspektiv är gällande rätt och domen skapar vad vi kallar för rättsliga effekter – en person anses skyldig och en viss påföljd döms ut. Rättsvetenskapliga studier fokuserar ofta på hur en dom ska förstås i förhållande till gällande rätt. Men domar kan även analyseras med ett socialkonstruktivistiskt och diskursanalytiskt angreppssätt (Andersson 2004; Bladini 2013; Niemi-Kiesiläinen m.fl. 2007; Lacey 1998). Ur detta perspektiv handlar det om att studera vilka narrativ som framkommer i domen, hur subjekt konstrueras eller vilka

problemformuleringar som skapas. En dom kan då sägas skapa eller reproducera diskurser i samhället – vad som är möjligt eller inte möjligt att uttrycka, exempelvis ”en riktig våldtäkt”, ”ideala offer/förövare”. Vi menar att domar med detta synsätt skapar diskursiva effekter i samhället (Bacchi och Goodwin 2016. s. 23). Fokus på rättsens diskurser möjliggör att andra problemformuleringar, argument och tolkningar kan identifieras som befinner sig bortom juridiken i strikt mening (Niemi 2018, s. 78). I detta kapitel analyserar vi materialet utifrån båda dessa perspektiv. Det innebär att vi dels undersöker domarnas rättsliga utgångspunkter och effekter, såsom utgången i skuldfrågan och hur domstolens bedömning förhåller sig till gällande rätt, dels undersöker vad domarna uttrycker som diskurser. I det sistnämnda fallet handlar det om att analysera hur anspråk på rättvisa representeras i domarna och vilka diskursiva effekter som domarna bidrar till.

Gemensamt för studierna är också att vi i vår analys använder kalejdoskopisk rättvisa som teoretiskt ramverk (McGlynn och Westmarland 2018). Detta ramverk betonar rättvisa som en kollektiv strävan efter en värld fri från sexuellt våld, framför upprättelse i det enskilda fallet, som är mer i fokus i det straffrättsliga sammanhanget (Andersson 2011; Burman 2011). McGlynn och Westmarland har konstruerat begreppet kalejdoskopisk rättvisa utifrån intervjuer med kvinnor som har utsatts för sexuellt våld. De menar att rättvisa kan betyda många olika saker för brottsoffer: konsekvenser, erkännande, värdighet, röst, prevention och samhörighet, och att dessa rättviseteman också kan förändras över tid. Rättvisan kan beskrivas som kalejdoskopisk i bemärkelsen att den varierar och har ett ständigt skiftande mönster. I detta kapitel är vi både intresserade av vilka rättviseteman som de kvinnor som gjort polisanmälan eller blivit polisanmälda kan sägas agera utifrån eller vilka teman som är viktiga för dem, och vilka rättviseteman som domstolarna bemöter eller inte bemöter. De teman vi identifierar kommer från domstolarnas representation av parternas berättelser inom ramen för domstolsprocessen, samt domstolarnas bedömningar av och resonemang om bevisfrågor och rättsfrågor.

Vad gäller innehållet i de olika temana, så kan rättvisa för vissa brottsoffer vara att förövarens beteende får en *konsekvens*, till exempel att förövaren blir åtalad och/eller döms till en påföljd eller att medling

utförs och förövaren i den situationen förmedlar ånger över att övergreppet begåtts (McGlynn och Westmarland 2018, s. 187–188). Vidare kan rättvisa innebära att brottsoffret får ett *erkännande* på så sätt att hen upplever att skadan eller kränkningen betraktas som något som faktiskt har hänt och är sant, att innebörden eller vidden av detta slås fast. Det handlar således om något mer än att bli trodd, snarare om att brottsoffrets perspektiv och verklighet erkänns. Ett erkännande kan komma från förövaren, vänner, familj eller myndigheter. Rättvisa i form av *värdighet* har att göra med hur brottsoffret bemöts under utredningen och rättegången och av aktörer utanför rättsväsendet – att bemötandet är inklämmande, respektfullt och värdigt. *Röst* förstås som en metafor för olika intressen, som att få delta aktivt i rättsprocessen, att tala ut om upplevelsen av kränkning med andra och att förövare, familjemedlemmar och vänner faktiskt lyssnar till detta (s. 191–192). Att brott förhindras är rättvisa i form av *prevention*, men begreppet innefattar mer än att enskilda individer avskräcks eller rehabiliteras. Prevention handlar också om förändring av samhället genom utbildning och genom att sexuellt våld tas på allvar i den meningen att samhället söker minska omfattningen och skadorna av sexuellt våld (s. 193). Slutligen kan rättvisa förstås som *samhörighet*: att höra samman med andra i samhället och att få praktiskt, ekonomiskt och känslomässigt stöd: ”connectedness as justice is about redressing a victim-survivor’s shattered sense of belonging” (s. 194). McGlynn och Westmarland framhåller att de olika temana överlappar och relaterar till varandra, till exempel att rättvisa som erkännande är nära relaterat till rättvisa som röst (s. 193).

Ur det kalejdoskopiska perspektivet kan rättvisa innefatta att brottsoffer använder sig av straffsystemet, men rättvisa kan också uppnås på andra sätt. Med andra ord rymms både formellt och informellt rättvisesökande inom det kalejdoskopiska perspektivet. Den formella sidan syftar på det rättsystem som utmärker rättsstaten och som genom lagstiftning förmedlar och reglerar statens våldsmonopol. Anklagelser om sexuellt våld hanteras då genom polisanmälan, förundersökning och eventuell dom. Informella vägar för att söka rättvisa kan vara digital eller viral rätt (Wood m.fl. 2018; Powell och Henry 2017). Sociala medier kan då användas av en utsatt person för att få upprättelse, bli synliggjord och

få ett allmänt erkännande av den skada som förövaren orsakat. I det här kapitlet visar vi att dessa båda vägar till rättvisa korsas.

Våldtäktsfallen som analyseras i detta kapitel återspeglar händelser där den straffrättsliga processen lett till åtal. Det betyder att anmälningar och berättelser från offrets sida här har tagits på allvar och rättssystemet har agerat. Båda fallen har inneburit att en person åtalats för ett brott. I det ena fallet har åtalet lett till en fällande dom och i det andra till en friande. När det gäller förtalsfallen, däremot, är situationen den omvända. I flera av fallen som vi behandlar rör det sig ursprungligen om polisanmälningar som har lagts ner. Gemensamt för fallen är att en kvinna har berättat på sociala medier om det som hon varit utsatt för och pekat ut förövaren. Detta har sedermera lett till åtal för förtal och den som upplevt sig ha blivit utsatt för sexuellt våld är nu tilltalad. Om #metoo utmärktes av att tystnadskulturen kring sexuella övergrepp bröts, kan förtalsdomarna förstås som en backlash som återinför tystnaden (Wijk 2021). De kan också förstås som en rättslig reaktion mot att en annan form av rättvisa åstadkoms utanför rätten, genom så kallad *cancelling*-kultur eller deplattformer (Haire m.fl. 2019; Wegerstad 2019).

Kulturprofilen och programledaren – två uppmärksammade våldtäktsfall

I detta avsnitt kommer vi att analysera två våldtäktsfall som polisanmäldes i samband med #metoo. Båda målsägandena uppgav i samband med rättegångarna att händelser som har att göra med #metoo-upproppen inverkat på deras beslut att anmäla förövaren. Av denna anledning, samt på grund av att fallen kopplades till #metoo i media och fick stor uppmärksamhet i samhällsdebatten, har de valts ut för analys. Att ett av fallen ledde till en fällande dom och det andra till en friande gör dem också intressanta att diskutera och jämföra här. Båda dessa domar har varit mycket omskrivna i media samt föremål för medieforskning (se kapitel 2).

I brottmål måste åtalet vara styrkt bortom rimligt tvivel, vilket är ett mycket högt beviskrav (NJA 1980, s. 725). I princip ska det inte finnas någon annan rimlig förklaring till den inträffade händelsen än vad som påstås i åtalet. Den gärning som anges i åtalet är den som domstolen

har att pröva. I våldtäktsmål gäller idag att både samlag, eller en sexuell handling jämförlig med samlag, och den utsatta partens ofrivillighet ska bevisas. När de aktuella fallen prövades krävdes i stället någon form av tvång, våld eller hot, alternativt ett otillbörligt utnyttjande av offrets hjälplösa tillstånd, till exempel kraftig berusning, sömn eller motsvarande (SFS 2005:90, Andersson 2004). Förutom dessa rekvisit måste också den tilltalades uppsåt styrkas.

Syftet med analysen nedan är att undersöka vilka rättviseteman som representeras i målsägandenas berättelser samt hur domstolarnas bemötande kan förstås rättsligt och diskursivt. Det är framför allt två rättviseteman som framkommer i dessa domar: erkännande och röst. Dessa båda teman analyseras i följande avsnitt efter en inledande beskrivning av fallens bakgrund.

Fallens bakgrund

I fallet med den så kallade kulturprofilen stod en man inom kulturbranschen åtalad för våldtäkt vid två tillfällen, mot en kvinna som han var bekant med genom sitt arbete. Fallet kom att bli en mycket viktig symbol för #metoo-rörelsen och den fällande domen i hovrätten beskrevs i media som en vändpunkt som skulle leda till upprättelse för många (Häkkinen 2018). Målsäganden var en av de arton kvinnor som vittnade om den så kallade kulturprofilens övergrepp i ett reportage som blev startskottet för en granskning av mannen och sedermera också av Svenska Akademien (Gustavsson 2017).

Vid det första tillfället var mannen åtalad för att med våld ha tvingat målsäganden att utföra oralsex, en sexuell handling jämförbar med samlag. Vid det andra tillfället var han åtalad för att ha genomfört ett samlag med målsäganden när han otillbörligen utnyttjat att hon på grund av sömn befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd (Dom 1, TR, s. 4).

I den bakgrund som förs fram i domen nämner tingsrätten parternas arbeten, att den tilltalade varit verksam inom svenskt kulturliv och föreståndare för en ”evenemanglokal” medan målsäganden vid tiden för händelsen var doktorand (Dom 1, TR, s. 5). De aktuella händelserna ramas in med att de inblandade parterna vid det första tillfället träffades i samband med en vernissage och därefter tog taxi till den tilltalades

lägenhet, som de lämnade tillsammans på morgonen dagen efter. Den andra händelsen inträffade knappt två månader senare efter en gemensam middag och besök på ytterligare en restaurang. Även denna gång tog parterna taxi till den tilltalades lägenhet, som målsäganden lämnade ensam på morgonen dagen efter. Domstolen tar vidare upp *Dagens Nyheters* artikel om den tilltalade och kallar honom i domen även för ”kulturprofilen”.

I fallet med ”programledaren” arbetade målsäganden vid tiden för den aktuella händelsen i ett produktionsbolag som samarbetade med den tv-kanal där den tilltalade var anställd. Båda arbetade i samma produktion då den åtalade gärningen inträffade, vilket skedde i samband med en så kallad kickoff på den tilltalades lantställe, beläget på en ö i skärgården.

Den tilltalade, som var åtalad för våldtäkt, hade enligt åtalet genom våld tvingat målsäganden att tåla en sexuell handling bestående i att han förde in sina fingrar i hennes underliv. Våldet hade bestått i att den tilltalade samtidigt som han förde in fingrarna i underlivet tryckt ned målsägandens höft och därefter hållit fast henne (Dom 2, TR, s. 3).

Domstolen presenterar i domen en berättelse om parternas arbetsrelationer. Den tilltalade arbetade som programledare på ett tv-program och målsäganden arbetade som produktionsassistent på redaktionen för samma program. På kvällen efter middagen badade några personer i en badtunna och bland dem fanns den tilltalade och målsäganden. Efter en stund gick målsäganden upp ur tunnan och efter ytterligare en stund lämnade hon tillställningen med båt. Med på båten fanns bland andra producenten för tv-programmet.

Erkännande, röst och samhörighet – rättviseteman i målsägandenas anspråk

I fallet med kulturprofilen anmälde målsäganden händelserna omkring sex år efter att de inträffat, men redan fyra år tidigare hade hon kontaktat polisen vid ett tillfälle utan att formellt göra en anmälan (Dom 1, TR, s. 15). När hon skulle medverka i den ovan nämnda artikeln ansåg hon dock att hon borde göra en anmälan men vågade först inte. Efter det

stöd hon upplevde i samband med att artikeln publicerades valde hon till slut att göra en polisanmälan:

När Matilda Gustavssons artikel publicerades var hon säker på att folk skulle bli rasande på henne. Så blev det inte. Det fanns ett stöd för henne och hon upplevde att de som hade uttalat sig i artikeln togs på allvar. Hon kände då att hon kunde göra en polisanmälan (Dom 1, TR, s. 15).

Enligt vad som förs fram i domen var två omständigheter betydelsefulla för målsägandens beslut att anmäla: det stöd hon upplevde och att hon, liksom de andra, togs på allvar genom sin medverkan i artikeln. #metoo-rörelsen, som ju artikeln sedan blev starkt förknippad med, var alltså en bidragande orsak till att händelsen polisanmäldes i detta fall. I linje med den kalejdoskopiska rättvisan visar fallet tydligt att upplevelsen av vad som är rättvisa kan förändras över tid, vilket kan påverka betydelsen av att anmäla.

Dessa två omständigheter, att uppleva stöd och att tas på allvar, knyter tydligt an till tre teman i den kalejdoskopiska rättvisan: erkännande, röst och samhörighet. Vi menar att domstolen här tolkar stödet som att målsäganden gavs ett erkännande av upplevelsen, att den faktiskt hänt. Den diskursiva effekten av de rättsliga resonemangen om betydelsen av att hon och andra som medverkat i artikeln togs på allvar innebar rättvisa i form av ett erkännande, en egen röst men också samhörighet med de andra som medverkade.

Även i fallet med programledaren berördes rättvisa i form av erkännande och röst. Den aktuella händelsen inträffade i september 2008. I slutet av 2015 inleddes en utredning av programmet och målsäganden blev då kontaktad av en person från tv-kanalen och fick berätta sin historia. När hon i samband med #metoo-rörelsen hösten 2017 intervjuades av en journalist som skrev om händelsen valde hon att göra en polisanmälan. I domen beskrivs valet som en direkt reaktion på att tv-kanalens vd offentligt gått ut med att kvinnan aldrig hade velat gå vidare med händelsen (Dom 2, TR, s. 9).

I domen nämns inte #metoo-rörelsen explicit, men vi läser in att intervjun och den artikel som journalisten arbetade med skedde i

anslutning till #metoo. Liksom i fallet ovan riktades medieljuset mot denna händelse och andra liknande utförda av programledaren först i samband med #metoo-upproppen. Att vd:n intervjuades i media och uttalade sig om målsägandens ovilja att polisanmäla händelsen var därmed också en följd av #metoo.

Den diskursiva effekten av vd:ns uttalande i media blir ett förnekande av rättvisa som gav målsäganden en anledning att anmäla händelsen. Hennes respons på vad vd:n uppgav i media tolkar vi som en reaktion på att hon förnekats en röst och ett erkännande av händelsen. Om vd:n i stället uppmuntrat henne att anmäla skulle detta ha kunnat ses som att arbetsplatsen erbjudit henne rättvisa genom ett erkännande, med möjlighet till konsekvens, och hon skulle då också fått tillgång till rättvisa i form av en röst. Hennes fördröjda anmälan är också ett exempel på att upplevelsen av rättvisa kan förändras över tid. Då vd:n uttryckte sig på detta, enligt målsäganden felaktiga, sätt kom hennes upplevelse av rättvisa att förändras och en polisanmälan blev väsentlig, på ett annat sätt än tidigare.

Rättvisa som erkännande och röst – diskursiva effekter av domstolarnas bemötande

Att en person som utsatts för sexuella övergrepp dröjer med att anmäla händelsen till polisen är en omständighet som i ett historiskt perspektiv starkt ifrågasatts i den straffprocessuella prövningen. Detta ifrågasättande kan liknas vid ett så kallat metanarrativ, det vill säga en del av en berättelse om hur offer för sexuella övergrepp förväntas agera och reagera efter ett övergrepp (Andersson 2019; Edgren 2019). Idag är detta metanarrativ relativt uppluckrat, även om det fortfarande lever kvar. I fallet med kulturprofilen går både tingsrättens och hovrättens resonemang uttalat emot det:

Hennes utförliga förklaring till varför det dröjde så lång tid innan hon polisanmälde gärningarna är både rimlig och trovärdig. Den långa tid som förflöt innan hon gjorde en polisanmälan påverkar därför inte trovärdigheten av hennes berättelse. (Dom 1, TR, s. 40; HovR, s. 5)

Genom att båda instanserna i detta fall explicit bedömde målsägandens förklaring till att polisanmälan dröjde som rimlig och trovärdig och att dröjsmålet inte heller påverkade hennes trovärdighet blir den diskursiva effekten enligt vår mening att målsägandens rättvisa förstärktes genom erkännandet av hennes upplevelse och röst.

Domstolarnas trovärdighetsbedömning av målsägandens uppgifter handlade också om värderingen av uppgiften att hon sov vid ett av de tillfällen när den tilltalade förgrep sig på henne. Just att hon sov var väsentligt att bevisa i detta fall eftersom hon enligt åtalet befann sig i ett så kallat hjälplöst tillstånd på grund av sömn, vilket var ett av de alternativ som måste styrkas i dåvarande våldtäktsbestämmelsen. Försvaret ifrågasatte hennes berättelse och hänvisade till att hon formulerat sig annorlunda i polisförhören.

Vi tolkar den diskursiva effekten som en form av rättvisa genom erkännande och röst, när hovrätten i sin bedömning kort och koncist konstaterar vad hennes uppgifter innebär:

Enligt hovrättens bedömning är innebörden av hennes berättelse som hon lämnade i tingsrätten respektive vad som antecknats från polisförhöret densamma, även om hon inte har uttryckt sig på exakt samma sätt. Hovrätten konstaterar att målsägandens berättelse innebär att hon sov när [den tilltalade] trängde in i henne. (Dom 1, HovR, s. 9–10)

Genom att domstolen fokuserar på innebörden av berättelsen och inte gör bedömningen avhängig målsägandens exakta formuleringar, som försvaret hävdar, blir den diskursiva effekten här ett erkännande av hennes berättelse och röst. Domstolens konstaterande var ett erkännande av att berättelsen är sann och följaktligen då även av den i sammanhanget mycket avgörande omständigheten att hon sov (McGlynn och Westmarland 2018, s. 188).

Även i fallet med programledaren kommer domstolen in på betydelsen av målsägandens fördröjda polisanmälan och går delvis emot det metanarrativ som nämns ovan. Domstolens bedömning kan i detta fall beskrivas som ambivalent:

Det dröjde drygt nio år innan de i målet inblandade personerna hördes hos polisen. En fråga är därför varför varken målsäganden eller någon annan anmälde händelsen i närmare anslutning till gärningstillfället. Målsäganden har i denna del uppgett att hon var relativt nyanställd medan [den tilltalade] var en betydelsefull person och att hon därför var rädd att förlora sitt jobb. Hon har vidare uppgett att hon inte fick något stöd och snarare upplevde att saken skulle tystas ned samt att hon även avråddes av närstående från att gå vidare med saken. Förklaringen är inte orimlig utan har fått stöd av vad vissa vittnen uppgett, däribland målsägandens far. Tingsrätten bedömer därför att den sena tiden för anmälan inte innebär att målsägandens uppgifter av detta skäl kan anses sakna trovärdighet. (Dom 2, TR, s. 24)

Jämfört med domstolens bedömning i fallet med kulturprofilen blir den diskursiva effekten här ambivalent. Domstolen anför att målsägandens förklaring inte är helt orimlig och därför inte saknar trovärdighet. Följden blir i våra ögon att domstolen delvis erbjuder och delvis förnekar målsäganden rättvisa i form av erkännande och röst.

En liknande tolkning av den diskursiva effekten gör vi av den trovärdighetsbedömning som domstolen gjorde av målsägandens berättelse. Här kommer domstolen fram till att den i huvudsak ger ett trovärdigt intryck:

Målsägandens berättelse, som den lämnats vid huvudförhandlingen, har varit klar, sammanhängande och detaljrik. Det har inte framkommit något särskilt förhållande som skulle utgöra något skäl för målsäganden att medvetet lämna felaktiga uppgifter. Hennes berättelse vid huvudförhandlingen har dock i några avseenden skiljt sig något från vad hon uppgett i polisförhör. Skillnaderna har rört om det gjorde ont, var exakt [den tilltalade] höll sin vänstra hand och antalet fingrar. Tingsrätten anser inte att dessa avvikelser har någon avgörande betydelse för värderingen av hennes uppgifter då de kan bero på missuppfattningar av frågan eller avser hur precist ett svar är. (Dom 2, TR, s. 23)

Trots denna bedömning och trots att flera vittnesmål gav stöd åt målsägandens berättelse kom domstolen fram till att det inte var ställt bortom

rimligt tvivel att den tilltalade utfört den handling han åtalades för. Detta på grund av den tid som förflutit sedan händelsen utspelade sig och den möjlighet att prata med varandra som alla inblandade haft, och därtill också möjlighet att läsa om fallet i media och på Facebook, och på det sättet påverka varandras berättelser.

Den rättsliga effekten av att den tilltalade inte ansågs skyldig till våldtäkt innebar här att den diskursiva effekten blir ett förnekande av målsägandens rättvisa i form av konsekvens. Den rättsliga effekten att den tilltalade frias kan också tolkas som att målsägandens förnekas rättvisa i form av erkännande och röst. Vi menar dock att den diskursiva effekten av domstolens uppvärdering av målsägandens berättelse också skulle kunna tolkas som att hon ges viss rättvisa i form av erkännande och röst (jfr Andersson 2021).

Förtalsfallen

I flera länder har kvinnor som vittnat om sexuellt våld i anslutning till #metoo blivit stämnda för förtal av den utpekade förövaren, exempelvis i Jamaica (McFee 2021, s. 160–161), Frankrike (Pavard m.fl. 2021, s. 273), Polen (Grabowska och Rawłuszko 2021, s. 289), Kina (Jun 2021, s. 348), Kenya (Mwikya m.fl. 2021, s. 391–392), Indien (BBC, 2021) och USA (Weisbrot 2020, s. 335). De svenska förtalsprocesserna utmärktes av att det var brottmålsprocesser och att åklagare, inte den utpekade, väckte talan om ansvar för brott.

Förtal är ett ärekränkingsbrott i brottsbalkens (SFS 1962:700) 5 kapitel 1 § som syftar till att skydda den enskildas ära, heder och goda rykte. Enligt paragrafens första stycke ska den som ”utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller annars lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning” dömas för förtal. Enligt paragrafens andra stycke är det dock inte ett brott om utpekaren var skyldig att uttala sig eller om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att uttala sig, under förutsättning att utpekaren kan visa att uppgiften var sann eller att hen hade skälig grund för den. Den här så kallade försvarlighetsbedömningen innebär att domstolen ges ett skönsmässigt utrymme att väga den åtalades yttrandefrihet mot den utpekades ära och heder.

I det här avsnittet presenterar vi resultat från en studie av domar som avser personer som har åtalats för förtal efter att i sociala medier ha lämnat uppgifter om att en viss person har utsatt dem för sexuellt våld. En första frågeställning tar sikte på hur den åtalade kvinnans syfte med att lämna uppgiften beskrivs i domskälen och hur syftet kan förstås i förhållande till de rättviseteman som beskrivits tidigare. Att sprida rykten om att en person har begått brott har länge varit kriminaliserat i svensk rätt. Vad som utmärker utpekandet av förövare och förtalsprocesserna efter #metoo-rörelsen är att dessa utpekanden kan ses som del av en social rättviserörelse som handlar om att uppmärksamma sexuellt våld. Vår andra frågeställning rör huruvida detta faktum och den åtalades syfte med att lämna uppgiften har getts någon betydelse i domstolens försvarlighetsbedömning.

Materialet

Studien omfattar tolv domar som har meddelats efter att #metoo började spridas i Sverige år 2017. En sökning gjordes i databasen Infotorg på ”förtal” som fritt sökord. Sökningen begränsades till avgjorda mål mellan 1 december 2017 och 31 december 2020, till tingsrätter och till kategorin brottmål. Urvalet begränsades till domar där gärningen ägt rum efter oktober 2017 och domar i vilka en person åtalats för att ha lämnat uppgifter om att målsäganden begått sexuella övergrepp mot den åtalade själv. Domar där åtalet avsåg påståenden om att en person var ”pedofil” eller ”våldtäktsman” utan att den tilltalade själv hade blivit utsatt exkluderades, liksom domar där det framgick att uppgiften rörde sexuella övergrepp mot en närstående eller en bekant.

Fem av domarna bestod av så kallade vävda domskäl, vilket innebär att vad parter och vittnen har sagt vid förhandlingen vävs in i rättens motivering till varför den tilltalade ska dömas för förtal. De andra domarna innehöll referat av parternas berättelser vilka sedan följdes av rättens motivering. Domskälen varierade i längd från 4 till 24 sidor exklusive bilagor. De domar som har blivit medialt uppmärksammade tillhörde de längre domarna med mer utförliga domskäl. I samtliga fall hade åtalet väckts av åklagare. De uppgifter som avses med åtalen lämnades i fem av fallen under hösten 2017, ytterligare fem under 2018

och två under 2019. Alla domar var fällande, det vill säga den åtalade dömdes för förtal (fyra domar) eller grovt förtal (åtta domar). Hälften har sedan överklagats till hovrätt och hitintills har fyra av dessa avgjorts. En av domarna gavs inte prövningstillstånd, i två andra gjorde hovrätten ingen väsentlig ändring och i den sista fastställdes tingsrättens dom. En av hovrättsdomarna överklagades till Högsta domstolen, som inte beviljade prövningstillstånd. Hovrättsdomarna har inte inkluderats i analysen. För förtal har påföljden dagsböter på miniminivå (30 dagsböter) dömts ut, utom i en dom som också rör andra brott. Påföljden för grovt förtal är i de flesta fall villkorlig dom i kombination med dagsböter, varierande från 40 till 100. I alla domar var den tilltalade kvinna och målsäganden man. Utpekandena hade skett på Facebooksidor, i Facebookgrupper och/eller på Instagram.

Det är påfallande få bevisfrågor i domarna. I alla fall utom två har den tilltalade medgett att hon har delat uppgiften, men förnekat ansvar för brott. Ett fall är erkänt, i ett annat har den tilltalade förnekat att det är hon som har gjort inlägget. I huvuddelen av fallen är den utpekade mannen namngiven i själva inlägget. I två fall har mannen inte namngetts, men domstolen konstaterar att han ändå kan identifieras. Det är alltså huvudsakligen utrett vilket innehåll inlägget har haft, att den tilltalade har delat detta, att det har fått viss spridning och att de uppgifter som har lämnats är sådana som omfattas av förtalsbestämmelsen. Det innebär att just frågan om det var försvarligt att lämna uppgifterna blir avgörande för om den tilltalade ska dömas för förtal eller inte. I samtliga fall kommer tingsrätten fram till att det inte var försvarligt att lämna uppgiften.

När är uppgiftslämnande försvarligt? De rättsliga förutsättningarna

Lagstiftningen innebär en avvägning mellan å ena sidan försvarliga intressen att sprida uppgifter och å andra sidan skyddet av den enskildes ära. Avvägningen tar sig uttryck i att domstolen – efter att den konstaterat att den åtalade gjort sig skyldig till förtal – prövar om den åtalade haft skyldighet att uttala sig (till exempel i ett vittnesmål, ett polisförhör eller en myndighetsutredning) eller, om så ej var fallet, om det ändå var försvarligt att återge uppgiften. Det förstnämnda, skyldighet att

uttala sig, aktualiseras inte i förtalsdomarna efter #metoo. Det är först om domstolen finner att det förelåg en sådan skyldighet, eller att det var försvarligt att lämna uppgiften, som bedömningen av huruvida uppgiften var sann eller om det fanns skälig grund för den blir aktuell. I samtliga förtalsfallen gjorde tingsrätten bedömningen att det inte var försvarligt av kvinnorna att lämna uppgifterna. Det innebär alltså att domstolarna inte gick vidare för att pröva om uppgifterna var sanna.

I förarbetena uttalades följande argument angående grunden för att kriminalisera förtal:

Människan i ett samhälle, icke minst i ett modernt samhälle, är hänvisad att på olika sätt och i olika plan leva i gruppmedskap med andra. Om därför någon angriper annan genom att om honom utsprida nedsättande uppgifter och därigenom försöker inrikta gruppens känslor mot honom, så kan detta vara ett farligt angrepp, som för den angripne kan leda till uteslutning ur gruppmedskapen eller försvårade livsbetingelser på olika sätt. (Prop. 1962:10, del B, s. 141)

Samtidigt återges ett motstående intresse: kriminalisering av ärekränkning medför inskränkningar i yttrandefriheten. I förarbetena angavs att den offentliga diskussionen förutsätter en vidsträckt yttrandefrihet, som ”är grundvalen för ett demokratiskt samhällskick”. Vidare anfördes (Prop. 1962:10, del B, s. 144): ”Det måste finnas utrymme för den politiska debatten, liksom också andra samhällseliga, kulturella och vetenskapliga frågor måste få ventileras, även om därigenom enskilda personer skulle i viss mån angripas.”

I samband med att förtalsbrottet infördes uttalades uppfattningen att avvägningen mellan yttrandefrihet och den enskildes ära inte kan komma till fullständigt uttryck i lagen. I stället måste den ”bli beroende av gängse samhällseliga värderingar, som kan komma att förskjutas med samhällsutvecklingen”, och därför måste förtalsbrottet ”i högre grad än andra brott, bli till sin omfattning beroende på domstolens bedömning i varje särskilt fall” (Prop. 1962:10, del B, s. 142–143). Förarbetena lämnar alltså ett relativt stort utrymme för domstolarnas skönmässiga bedömning och anger att försvarlighet är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Trots att kvinnor även före #metoo har dömts för att ha

pekat ut en person som sexualbrottsförövare menar vi att domstolarna ställs inför en ny situation när uppgiftslämnandet kan ses som ett led i en social rörelse för rättvisa. Mot bakgrund av förarbetsuttalandena anser vi att det finns ett visst utrymme för att beakta detta i domstolarnas försvarlighetsbedömning.

Även om det inte uppstår någon direkt intressekollision kan det vara straffritt att lämna uppgifter om familjemedlemmar eller andra i kretsen av närstående (Bäcklund m.fl. 2021; 5 kap. 1 § brottsbalken; Prop. 1962:10, del B, s. 145). En person kan också frias från ansvar med hänsyn till det som brukar kallas för social adekvans, det vill säga situationer där det framstår som orimligt att ett straffrättsligt ingripande sker (Jareborg och Friberg 2010, s. 77; NJA 2014, s. 808 p. 24).

Rättviseteman i beskrivningen av de åtalade kvinnornas syfte

Den åtalades syfte med att lämna uppgiften kan få betydelse i bedömningen om gärningen var försvarlig. I samtliga domar framkommer information om den åtalade kvinnans syfte med att lämna uppgiften. Vi har identifierat fyra teman som präglar hur syftet beskrivs: att berätta sin historia och dela den med andra, att få stöd, att varna andra samt att uttrycka besvikelse över rättsväsendet. Dessa kan kopplas till olika förståelser av rättvisa som McGlynn och Westmarland har identifierat under begreppet kalejdoskopisk rättvisa, som erkännande, röst, prevention, konsekvens och samhörighet (2018).

I fem av domarna (B, F, G, K, L) framgår att syftet är att berätta sin historia och att göra det i relation till #metoo. I dom B framgår exempelvis av referatet av den tilltalades utsaga både att hon själv ville berätta och att hennes berättande är en del av andras berättelser:

Hennes syfte var att berätta hur det gått till och att få andra att berätta vad de varit med om. Det var för henne även en markering för att få ett avslut. Flera politiker och andra hade gått ut och sagt att man ska berätta, men ingen har sagt att det kan vara ett brott att berätta. (Dom B)

I likhet med vad en tidigare studie av behovet av att få berätta om utsatthet för sexuellt våld i sociala medier har visat handlar det om att få erkännande, att uttrycka sin röst och att göra det i ett sammanhang med andra (Sigurvinsdóttir m.fl. 2020, s. 232). I vår tolkning kan detta kopplas till rättvisa i form av att ha röst, men också av att berättelsen erkänns av andra. I exemplen nedan framkommer mer explicit att berättelsen är en del av #metoo-rörelsen, men också här framstår berättandet som ett sätt att uttrycka sin röst, bli lyssnad på och få sin berättelse bekräftad:

Hon befann sig i USA vid metoo-rörelsens genombrott där och kände att hon också har en historia om ett övergrepp från en man i maktposition att berätta. Hon insåg även att den enorma tystnadskulturen kopplad till sexuella övergrepp och mäns maktmissbruk mot kvinnor var på väg att brytas och oerhört viktig att stå upp för. Mot bakgrund av det bestämde hon sig för att berätta sin historia. Det primära syftet var att berätta sanningen om det maktmissbruk hon blivit utsatt för. (Dom F)

Hon har också uppgett att hon gjorde det under #metoo för att berätta hennes historia om vad hon varit med om. (Dom G)

Metoo kampanjen fick henne att inse att hon inte var ensam om detta. Hon förtjänas också att lyssnas på och respekteras. Under metoo kampanjen kunde hon berätta om det och hon fick stöd av vännerna på Facebook. (Dom L)

I fyra av domarna (D, I, K, L) framstod möjligheten att få stöd eller hjälp som ett syfte, vilket ytterst kan förstås som önskan att höra till samhället, att känna samhörighet. I ett fall handlar det också om att söka stöd från andra som har utsatts av samme man:

Ett skäl var att söka stöd för egen del eftersom hon inte visste hur processen går till och då hon kände sig ensam i den. Ett annat skäl var att hon sen tidigare hade hört talas om att andra personer hade varit utsatta för samma sak och därför tänkte att om det fanns andra i gruppen som hade varit utsatta av just [målsäganden] så kunde de hjälpa och stötta varandra. (Dom D)

I ett annat fall handlar det om bristande stöd från familj och vänner:

Hon var ledsen när hon skrev inlägget. Hon kände sig sviken. Hon har haft det svårt men inte blivit uppbackad av vare sig familj eller vänner. Syftet med inlägget var att hon ville få en reaktion från sina vänner och sin familj. (Dom I)

Också vad gäller stöd förekommer referenser till #metoo:

Hennes inlägg var för att hon ville ha hjälp och tänkte att hon genom #metoo-rörelsen skulle få hjälp. (Dom K)

I fyra domar (C, E, F, H) framkommer att syftet var att varna andra, vilket kan kopplas till prevention som rättvisetema, det vill säga att andra inte ska behöva utsättas för det som man själv har utsatts för. Till exempel:

[Den tilltalade] har anfört att hon publicerade inläggen eftersom hon ville varna andra kvinnor för en farlig person. (Dom C)

Hon ville alltså varna andra kvinnor för [målsäganden] så att andra inte ska bli lika drabbade som hon själv har blivit. (Dom H)

En variant på detta tema, som också kan förstås i termer av konsekvenser, är dom G, vari det anges att uppgiften lämnades i syfte att andra inte skulle ”rösta fram eller på annat sätt ge [målsäganden] förtroendepositioner inför det kommande valet”. (Dom G)

I sju av domarna framgår att den åtalade kvinnan har polisanmält mannen för den händelse som hon sedan berättat om i sociala medier. I tre av domarna framkommer att syftet med att lämna uppgiften i sociala medier handlade om en besvikelse över hur rättsväsendet hanterat anmälan (dom B, C, E). Vi tolkar det som en besvikelse över frånvaron av konsekvenser för den man som utsatt kvinnan ifråga:

Hon lade ut inlägget sedan hon fått höra att förundersökningen hade lagts ner, trots att han erkänt att de tittat på tonårsporr och att han gjort hemska saker mot henne såsom att blotta sig och ta på hennes underliv. Hon var ledsen och besviken på rättsväsendet. (Dom B)

[Den tilltalade] har gjort gällande att hon haft en moralisk skyldighet att uttala sig för att förhindra att andra kvinnor utsätts för liknande brott och detta särskilt då de brottsutredande myndigheterna enligt hennes förmenande inte tog brottsanmälan på allvar. (Dom C)

Hon skrev inlägget samma dag som hon tidigare fått besked att polisen lagt ned förundersökningen där [målsäganden] var misstänkt för grov kvinnofridskränkning mot henne. (Dom E)

Sammantaget framkommer i dessa domar skäl för de åtalade kvinnorna att lämna uppgiften som vi tolkar som anspråk på rättvisa. Frågan som behandlas härnäst är om och hur dessa skäl ges rättslig giltighet i försvarlighetsbedömningen.

Försvarlighetsbedömningen i domarna

Domarna skiljer sig åt avseende i vilken utsträckning frågan om försvarlighet behandlas i domskälen. I tre av domarna nämns det inte alls (H, I, K). I tre av domarna nämns försvarlighet, men bedömningen är mycket kortfattad (B, E, L). Till exempel:

Det är uppenbart att [den tilltalade] inte varit skyldig att sprida uppgifterna i ett förhör eller liknande. Det är vidare uppenbart att inlägget inte varit ett inlägg i en politisk debatt eller haft ett värde i nyhetsrapporteringen. Åtalet för förtal är därmed styrkt. (Dom E)

I resterande fall, det vill säga hälften av domarna, ges en mer utförlig bedömning av huruvida uppgiftslämnandet var försvarligt. Domarna inleds med en beskrivning av de rättsliga utgångspunkterna för bedömningen. Ofta uttrycks, såsom beskrivits ovan, behovet av en avvägning mellan å ena sidan skyddet mot kränkande uttalanden och å andra sidan kravet på yttrandefrihet (dom A, C, D, F) samt yttrandefrihetens betydelse för demokratin. Citatet nedan är ett exempel på hur domstolen beskriver avvägningen:

Vid denna försvarlighetsbedömning måste beaktas att den vidsträckta yttrandefriheten är grundvalen för ett demokratiskt samhällsskick. Det måste finnas utrymme för den politiska debatten och även andra samhällseliga, kulturella och vetenskapliga frågor måste få ventileras, även om enskilda personer i viss mån skulle angripas i denna diskussion. (Dom J)

Vi menar att beskrivningen av gällande rätt, som föregår tingsrättens redovisning av ställningstagandet i det enskilda fallet, framställer yttrandefrihet som ett tungt vägande intresse – själva grundvalen för det demokratiska samhället.

När det i domarna redogörs för de rättsliga förutsättningarna framkommer också att det kan vara försvarligt att lämna uppgifter till en mindre krets av närstående, att rätten ska beakta syftet med uttalandet liksom hur, när och i vilket sammanhang uppgiften har lämnats. Följande citat är ett exempel på detta:

Syftet med ett uttalande påverkar bedömningen och det gör även frågor om hur och när ett uppgiftslämnande gått till; en uppgift kan vara försvarlig att lämna till en mindre grupp nära vänner men inte till en större krets. (Dom C)

I sju av domarna bemöter tingsrätten i försvarlighetsbedömningen vad den åtalade kvinnan uppgett i fråga om syftet med att lämna uppgiften. Resonemangen har ofta karaktären av att ange vad kvinnan borde ha gjort i stället för att lämna uppgiften i sociala medier eller vad hon kunde ha gjort inom lagens ramar. Domstolarna lyfter dels att kvinnan hade kunnat berätta om övergreppet utan att namnge den andra personen (dom A, C, D, F, G, J), dels att hon hade kunnat välja att berätta för en mindre krets av personer (dom C, F). I det första fallet uttrycks exempelvis:

Självfallet har det stått [den tilltalade] fritt att i Facebookgruppen och också på andra ställen berätta om vad hon har varit med om och upplevt. Att för andra beskriva en händelse där man blivit utsatt för övergrepp eller annan kränkande behandling är inte straffbart. (Dom D)

Det hade även varit möjligt för [den tilltalade] att inom ramen för sin yttrandefrihet dela sin version på ett sätt som inte uttryckligen pekade ut [målsäganden] som kriminell. (Dom C)

Med avseende på det andra fallet framkommer exempelvis:

Såvitt gäller syftet med uppgiftslämnandet konstaterar tingsrätten att det varit fullt möjligt för [den tilltalade] att tala om händelsen med exempelvis sin familj, sin terapeut och polisen, en möjlighet som hon också tagit tillvara på. (Dom F)

Den tilltalades syfte diskuteras även på andra sätt i försvarlighetsbedömningen. Ett fall rör att kvinnan gjort inlägget på grund av att förundersökningen lades ner:

Tingsrätten har förståelse för att [den tilltalade] har känt en besvikelse över att samhället inte har agerat mot [målsägandens] beteende mot henne. Detta har dock inte gjort det försvarligt att publicera uppgifterna. (Dom B)

I dom D anges att syftet att få stöd hade kunnat uppnås på annat sätt än genom utpekande: ”[Den tilltalade hade] utan tvekan kunnat inhämta stöd från andra personer utan att för den skull peka ut [målsäganden].” I samma dom uttrycks även:

En spekulativ publicering av hans namn i syfte att få reda på om någon annan måhända också hade varit utsatt kan inte heller anses försvarlig i den mening som avses i straffbestämmelsen om förtal. (Dom D)

I en dom ifrågasätts kvinnans syfte i sin helhet:

Detta kan inte anses vara att dela ”sin berättelse med andra” utan är enbart ett rent utpekande av [målsäganden] som en brottslig och klandervärd person. Syftet med uttalandet har också varit att skada [målsäganden] och dennes möjlighet till att få fortsatta förtroendeuppdrag inom [parti]. Det kan inte råda någon som helst tvekan om att uttalandet som sådant utgör en allvarlig kränkning av [målsägandens] personliga integritet. (Dom G)

Det kan slutligen konstateras att i de fall då uppgiftslämmandet uttryckligen har skett i samband med #metoo har domstolen inte tillmätt detta någon betydelse i försvarlighetsbedömningen.

Rättsliga och diskursiva effekter i förtalsdomarna

Analysen visar att de åtalades syfte med att beskriva händelser av sexuellt våld och peka ut förövaren korresponderar med rättviseteman som framkommit i tidigare studier av brottsoffers förstälser av vad rättvisa kan innebära.

En rättslig effekt av domarna är att enskilda kvinnor döms till ansvar för förtal. Ur ett rättsligt perspektiv kan man också dra slutsatsen att syftet med att lämna uppgifter – att dela sin berättelse med andra och på så sätt få erkännande och stöd – inte väger tungt i försvarlighetsbedömningen. Domskälerna ger dock samtidigt uttryck för att förtalsbestämmelsen inte ska ses som ett hinder för politiska samtal och diskussioner om sexuella övergrepp, och att det är viktigt att sådana ämnen får ventileras. Till exempel nämns i en dom att ”frågor om sexuella övergrepp och trakasserier kan och bör diskuteras i det offentliga rummet” (dom C). Att berätta om sexuellt våld och att söka stöd från andra beskrivs rättsligt som legitima syften i sig, men inte att namnge förövare. Det framstår som en given utgångspunkt för den rättsliga bedömningen att ett utpekande i sociala medier aldrig kan vara försvarligt. Utpekande av enskilda förövare, även om de har ett större politiskt syfte, är helt enkelt inte möjliga i den offentliga debatten, utan endast i kretsar av närstående eller i enskilda samtal med terapeut eller polis. Försvarlighetsbedömningen i domarna är därmed inte direkt inriktad på intressekollisionen mellan en yttrandefrihet som omfattar utpekande och den utpekades ära.

Av domskälerna framkommer att yttrandefriheten är ett tungt vägande skäl, att intresset av att politiska och samhällsrelaterade frågor får dryftas är centralt i den svenska rättsordningen samt att kränkande uttalanden ibland måste tillåtas för att ge utrymme för politisk diskussion. Men inte i någon av domarna medför den åtalade kvinnans syfte med uppgiftslämmandet att gärningen anses vara försvarlig i rättslig mening. En diskursiv effekt av detta är att rättvisa för den enskilda, i form av erkännande, röst, konsekvens, prevention och samhörighet, inte representeras som

en politisk fråga av sådan vikt att yttrandefriheten väger tyngre än den utpekades ära. Berättelser om utsatthet för sexuellt våld som namnger förövare är inte en politisk fråga som hör till yttrandefriheten, en av demokratins grundvalar. Berättelser om egna erfarenheter av sexuellt våld kan ges utrymme i offentliga diskussioner, men inte om enskilda individer pekas ut. Detta kan kopplas till hur Engdahl m.fl. beskriver epistemisk orättvisa, med vilket avses situationer där den enskilda individen inte erkänns som kunskapssubjekt vilket i sin tur innebär att samhället går miste om viktig kunskap när vissa personers tolkningar av verkligheten förbises (2021, s. 205). En annan diskursiv effekt av försvarlighetsbedömningen i domarna är att brottsoffer åläggs ansvaret för att se till att om de berättar om ett sexuellt övergrepp i sociala medier, ska berättelsen inte innehålla detaljer som gör att förövaren kan identifieras. Domarna bidrar på så sätt till en samhällelig diskurs som privilegierar den skada som en person som pekas ut som förövare drabbas av framför den skada som den som utsatts för sexuellt våld upplever (jfr MacKinnon 2021, s. 44).

I domarna uttrycks också att det är tillåtet att dela med sig av uppgifter om förövare i en mindre krets av närstående eller i enskilda samtal. En diskursiv effekt av detta är att berättelser om sexuellt våld som inkluderar utpekade förövare hör hemma i det privata och att den kretsen ska förstås snävt. Facebookgrupper eller inlägg på Facebookkonton med relativt få vänner har i domarna inte definierats som en mindre krets av närstående. Samtidigt har själva kärnan i #metoo varit att synliggöra sexuellt våld. En viktig fråga för feministisk teori och praktik har länge varit att dekonstruera gränsen mellan det privata och det offentliga och att påtala att sexuellt våld inte bör vara familjehemligheter, utan politiska och rättsliga frågor (Wendt 2010). En annan viktig fråga för feminismen har varit att rikta blicken bort från dem som utsatts för sexuellt våld till dem som utövar våldet. En diskursiv effekt av förtalsdomarna är att gränsen mellan privat och offentligt består när det gäller förövarens identitet, och att förövaren ska förbli osynlig. Till sist innebär den rättsliga konstruktionen av förtalsbestämmelsen att berättelsens sanningshalt provas först om uppgiftslämnandet kan anses försvarligt, vilket leder till att berättelser om sexuellt våld här inte blir hörda eller bekräftade i

domstol. På en diskursiv nivå kan detta sägas bidra till föreställningen att rättsväsendet inte i tillräcklig utsträckning beivrar sexuellt våld.

Det finns många aspekter att undersöka vidare vad gäller förtalsdomarna efter #metoo. En viktig fråga är vad det gör med den politiska diskussionen om sexuellt våld när identiteten på dem som förövat våldet alltid måste skyddas (Chandra 2021, s. 105; Skilbrei 2020, s. 78). Kunskap om betydelsen för personer som utsatts för sexuellt våld att få dela sin berättelse med andra i sociala medier är också en viktig aspekt (Sigurvinsdóttir m.fl. 2020).

Straffsystemets janusansikte

I våra studier av den rättsliga prövningen av våldtäkt och förtal har vi identifierat olika typer av rättvisa för kvinnor som utsatts för sexuellt våld och hur dessa former av rättvisa bemöts av rättssystemet. Våldtäktsfallen utmärktes av att målsäganden efter relativt lång tid och efter stöd av vänner, familj och andra informella vägar till rättvisa slutligen valde att vända sig till den formella rättvisan, det vill säga straffsystemet. Polisanmälningarna ledde sedan till att händelserna utreddes och att den misstänkte åtalades. Den rättsliga effekten i båda fallen var att åtal väcktes. Både denna rättsliga effekt och den diskursiva effekten kan ur målsägandenas synvinkel tolkas som rättvisa i form av konsekvens, erkännande och röst. Efter den rättsliga prövningen förändrades bilden och det första fallet fick den rättsliga effekten att den tilltalade ansågs skyldig till våldtäkt och dömdes till ett fängelsestraff, vilket kan sägas förstärka målsägandens tre olika former av rättvisa, även diskursivt. Det andra fallet, däremot, ledde rättsligt till en friande dom och till att rättvisa i form av konsekvens, erkännande och röst förnekades målsäganden. Med hjälp av den diskursiva analysen visade vi dock att den diskursiva effekten var ambivalent genom att domstolen gav målsäganden viss rättvisa i form av erkännande och röst.

Förtalsdomarna kan ses som en följd av straffsystemets förnekande av rättvisa i de former som upplevts som betydelsefulla i relation till sexuellt våld, nämligen konsekvens, erkännande och röst. Vissa av kvinnornas anmälningar om sexuellt våld förnekades den formella rättvisan i form av konsekvens och ledde inte till utredning eller åtal. I några av dessa

fall hade kvinnorna i första hand använt sig av den informella rättvisan, det vill säga utpekande i sociala medier. Bland de åtalade kvinnornas syften med att berätta i sociala medier framkom att rättvisa kan vara att få stöd, erkännande och röst, vilket mer övergripande kan förstås som samhörighet, att vara en del av samhället. Dessa syften tillmättes dock inte någon rättslig betydelse i försvarlighetsbedömningen och den rättsliga effekten var fällande domar. Ur ett diskursivt perspektiv bidrog domarna till att förövare osynliggjordes och till uppfattningen att berättelser om sexuellt våld som namnger förövare inte är en politisk fråga i samhället, kort sagt att det sexuella våldets förövare är en privatsak.

Som vi beskrev i inledningen visar forskning att det rättsliga språket genomsyrar #metoo-tal i andra diskurser än den juridiska. Vår tolkning är att andra förståelser av rättvisa än den binära rättsliga, som leder till friande eller fällande dom, förekommer i rättsligt material (jfr Andersson och Edgren 2018). Våra studier visar att en domstolsförhandling kan vara ett forum för ett brottsoffers röst, på samma sätt som ett inlägg i sociala medier, om domstolen diskursivt ger visst erkännande och röst åt brottsoffret, trots en friande dom. Samtidigt som brottsoffret i det straffrättsligt binära sammanhanget inte erbjuds rättvisa, kan det diskursivt alltså se annorlunda ut. På samma sätt kan berättelser i sociala medier som medför erkännande i form av stöttande kommentarer föranleda åtal och sedermera en förtalsdom. Frigörande berättelser som ger erkännande i ett sammanhang kan alltså i ett annat sammanhang leda inte bara till förnekande av rättvisa, utan till direkt fördömande i form av en straffrättslig påföljd. Straffsystemet framträder här med ett janusansikte.

I inledningen redogjorde vi för olika ståndpunkter i frågan om hur feministiska rörelser bör förhålla sig till straffsystemet. Även om vi inte direkt har berört den förstnämnda aspekten av straffsystemets janusansikte – att rätten å ena sidan kan ge upprättelse för vissa, å andra sidan reproducera andra strukturella ojämlikheter i samhället – så menar vi att vår analys bidrar till att synliggöra två viktiga aspekter i frågan. För det första att straffsystemet samtidigt kan vara till gagn för den som utsatts för sexuellt våld och agera repressivt mot den som berättar om sexuellt våld i andra sammanhang. För det andra att rättvisa kan ta sig många olika uttryck, både i formell rätt och i informella

sammanhang. De #metoo-relaterade domarna illustrerar straffsystemets komplexitet och visar samtidigt att båda vägarna till rättvisa – den formella och den informella – är nödvändiga. Vår analys ger stöd för en hållning som förespråkar att feministiska rörelser bör undvika att se valet mellan straffrätten och informellt rättvisesökande som ömsesidigt uteslutande (Terwiel 2020; Gotell 2015). Därför är forskning som syftar till att förändra och förbättra den formella rättvisan inom straffsystemet central. Samtidigt är de informella vägarna viktiga att framhålla, framför allt genom de sätt på vilka de kan erbjuda rättvisa för dem som utsätts, men också som grund för ifrågasättande av systemet, för samhörighet och för kollektiva rättviseanspråk.

Noter

- 1 Författarna vill tacka de två anonyma granskarna och redaktörerna för konstruktiv kritik och värdefulla synpunkter på tidigare utkast.
- 2 Studierna har godkänts av Etikprövningsmyndigheten (diarienummer 2019-02953 Etikprövning). Vid citat har namn i domskälen bytts ut mot ”tilltalad” respektive ”målsägande”.

Referenser

- Alcoff, Linda (2018). *Rape and resistance: understanding the complexities of sexual violation*. Cambridge: Polity Press.
- Andersson, Ulrika (2004). *Hans (ord) eller hennes? En könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp*. Lund: Bokbox.
- Andersson, Ulrika (2011). Våld mot kvinnor i straffrätten: utsatta individer i strukturell och diskursiv belysning. I Svensson, Eva-Maria (red.) *På vei: kjønn og rett i Norden*. Göteborg: Makadam.
- Andersson, Ulrika och Monika Edgren (2018). Vulnerability, agency and the ambivalence of place in narratives of rape in three high-profile Swedish cases. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, vol. 26, nr. 3, s. 197–209.
- Andersson, Ulrika (2019). The Visible Vagina: Swedish Legal Narratives About Rape Through the Lens of Gender, Place and Vulnerability. I Anderson, Ulrika, Monika Edgren, Lena Karlsson och Gabriella Nilsson (red.) *Rape Narratives in motion*. Palgrave Studies in Crime, Media and Culture. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Andersson, Ulrika (2021). The body and the deed. Places of rape in Swedish court narratives. *Gender and Women Studies*, vol. 4, nr. 1, s. 2–12.
- Bacchi, Carol Lee och Goodwin, Susan (2016). *Poststructural policy analysis: a guide to practice*. New York: Palgrave Pivot.

- BBC (2021). MJ Akbar: India ex-minister loses #MeToo defamation case to Priya Ramani [Online]. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-56006498> [Besökt 12 oktober 2021].
- Bernstein, Elizabeth (2012). Carceral politics as gender justice? The "traffic in women" and neoliberal circuits of crime, sex, and rights. *Theory and Society*, vol. 41, s. 233–259.
- Bladini, Moa (2013). *I objektivitetens sken: en kritisk granskning av objektivitetsideal, objektivitetsanspråk och legitimeringsstrategier i diskurser om dömande i brottmål*. Göteborg: Makadam.
- Boëthius, Maria-Pia (1976). *Skylla sig själv. En bok om våldtäkt*. Stockholm: Liber Förlag.
- Boyle, Karen (2019). *#Metoo, Weinstein and Feminism*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Brownmiller, Susan (1976). *Against our will: men, women and rape*. Harmondsworth: Penguin.
- BRÅ 2019:5. *Indikatorer på sexualbrottsutvecklingen 2005–2017*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BRÅ 2019:9. *Våldtäkt från anmälan till dom. En studie av rättsväsendets arbete med våldtäktsärenden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BRÅ 2020:6. *Den nya samtyckeslagen i praktiken. En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Burman, Monica (2011). Brottsoffer i straffrätten. I Lernestedt, Claes och Henrik Tham (red.), *Brottsoffret och kriminalpolitiken*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Bäcklund, Agneta, Stefan Johansson, Hedvig Trost, Per Ole Träskman, Suzanne Wennberg och Fredrik Wersäll (2021). *Brottsbalken. Lagkommentar*. JUNO (online). Stockholm: Norstedts Juridik.
- Chandra, Giti (2021). The anonymous feminist. Agency, trauma, personhood, and the #MeToo movement. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Davis, Angela Y. (2021). Struggle, solidarity, and social change. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Edgren, Monika (2019). Conditional vulnerability: Rape narratives in Swedish courts, 1990–2014. I Andersson Ulrika, Monika Edgren, Lena Karlsson, Gabriella Nilsson (red.), *Rape Narratives in Motion*. Palgrave Studies in Crime, Media and Culture. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Engdahl, Emma, Hans Ekbrand och Maria Nyman (2021). #Metoo: En kamp för socialt erkännande och rättvisa". *Sociologisk forskning* vol. 58, nr 3, s. 199–216.
- Gotell, Lise (2015). "Reassessing the Place of Criminal Law Reform in the Struggle against Sexual Violence." I Powell, Anastasia, Nicola Henry och Asher Flynn (red.), *Rape Justice: Beyond the Criminal Law*. London: Palgrave Macmillan, s. 53–71.
- Grabowska, Magdalena och Rawłuszko, Marta (2021). Polish #MeToo. When concern for men's rights derails the women's revolution. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Gustavsson, Matilda (2017). 18 kvinnor: Kulturprofil har utsatt oss för övergrepp. *Dagens Nyheter* 21 november.

- Haire, Bridget, Christy E. Newman och Bianca Fileborn (2019). *Shitty Media Men*. I Fileborn, Bianca och Rachel Loney-Howes (red.), *#MeToo and the Politics of Social Change*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Halley, Janet (2016). Currents: Feminist Key Concepts and Controversies. The Move to Affirmative Consent. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 42, s. 257-279.
- Häkkinen, Lovis (2018). Reaktionerna på domen mot Kulturprofilen: ”Det är en symbolisk vändpunkt”. *SVT Kultur* 3 december 2018. Tillgänglig: <https://www.svt.se/kultur/jean-claude-arnault-dom>. [Besökt 15 oktober 2021].
- Jareborg, Nils och Sandra Friberg (2010). *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, Uppsala: Iustus.
- Jun, Li (2021). In the name of #RiceBunny. Legacy, strategy, and efficacy of the Chinese #MeToo movement. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Katzin, Mirjam (2018). Feminismen i ett förrättsligt landskap. *Bang*, nr 3.
- Lacey, Nicola (1998). Unspeakable Subjects, Impossible Rights: Sexuality, Integrity and Criminal Law. *Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, vol. 11, s. 47-68.
- MacKinnon, Catharine A. (2021). Global #metoo. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- McFee, Rochelle (2021). On tambourines, hashtags, and rerooting/rerouting survivor voice in Caribbean feminist movement building. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- McGlynn, Clare och Nicole Westmarland (2018). Kaleidoscopic Justice: Sexual Violence and Victim-Survivors’ Perceptions of Justice. *Social & Legal Studies*, vol. 28, s. 179-201.
- Mwika, Kanyali. K., Judy Gitau och Esther Waweru (2021). #MeToo, the law, and anti-sexual violence activism in Kenya. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Päivi Honkatukia och Minna Ruuskanen (2007). Legal texts as discourses. I Svensson, Eva-Maria, Åsa Gunnarsson och Margaret Davies (red.), *Exploiting the limits of law*. Aldershot: Ashgate.
- Niemi, Johanna (2018). Law and Crisis: Reflections on how legal problems are constructed and how they can be studied. *Retfærd*, vol. 160, nr 3-4, s. 76-90.
- NJA 1980, s. 725.
- NJA 2014, s. 808.
- Pavard, Bibia, Florence Rochefort och Michelle Zancarini-Fournel (2021). #MeToo in France: A feminist revolution? A sociohistorical approach. I Chandra, Giti och Irma Erlingsdottir (red.), *The Routledge handbook of the politics of the #MeToo movement*. Taylor & Francis eBooks. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Powell, Anastasia och Nicola Henry (2017). Digital Justice and Feminist Activism. I Powell, Anastasia och Nicola Henry (red.), *Sexual Violence in a Digital Age*. London: Palgrave Macmillan.
- Proposition 1962:10 *Förslag till brottsbalk*.

- Proposition 2017/18:177 *En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet*.
SFS 1962:700 *Svensk författningssamling*.
SFS 2005:90 *Svensk författningssamling*.
- Sigurvinsdóttir, Rannveig, Bryndís Björk Ásgeirsdóttir och Sara Arnalds (2020).
Breaking the silence. Social media disclosures of sexual violence in Iceland. I
Bruvik Heinskou, Marie, May-Len Skilbrei och Kari Stefansen (red.), *Rape in
the Nordic Countries*. London: Routledge.
- Skilbrei, May-Len (2020). När retten ikke gir rett, eller ikke gir rett nok. *Tidsskrift
for kjønnsforskning*, vol. 44, s. 74–79.
- Stang Dahl, Tove (1994). *Pene piker haiker ikke: artikler om kvinneverett, strafferett
og velferdsstat*, Oslo, Universitetsforlaget.
- Sutorius, Helena och Anna Kaldal (2003). *Bevisprövning vid sexualbrott*. Stockholm:
Norstedts Juridik.
- Terwiel, Anna (2020). What Is Carceral Feminism? *Political Theory*, vol. 48, s. 421–442.
- Wegerstad, Linnea (2019). #metoo och de fem förtalsdomarna. *Glänta*, nr 3–4.
- Wegerstad, Linnea (2021). Theorising sexual harassment and criminalisation in
the context of Sweden. *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice*,
vol. 9, nr 2, s. 61–81.
- Weisbrot, Shaina (2020). The Impact of the #MeToo Movement on Defamation
Claims against Survivors. *CUNY L. Rev.*, vol. 23, s. 332.
- Wendt, Maria (2010). Våldtäkt som demokratiproblem: förändring och stabilitet
i politik och debatt. I *Antologi. Sju perspektiv på våldtäkt*. Nationellt centrum
för kvinnofrid (NCK), Uppsala: Uppsala universitet.
- Wexler, Lesley (2019). #Metoo and Law Talk. *University of Chicago Legal Forum*,
artikel 21.
- Wijk, Fanny (2021). Metoos backlash – så blev vittnen dömda förövare. *Göteborgs-Posten* [online]. <https://www.gp.se/kultur/kultur/metoos-backlash-s%C3%A5-blev-vittnen-d%C3%B6mda-f%C3%B6r%C3%B6vare-1.44328852>.
[Besökt 6 oktober 2021].
- Wood, Mark, Evelyn Rose och Chrissy Thompson (2018). Viral justice? Online
justice-seeking, intimate partner violence and affective contagion. *Theoretical
Criminology*, vol. 23, s. 375–393.